

DE NIETIGHEID VAN DEN
DIENAAR DES WOORDS
TEGENOVER GOD

AFSCHEIDSPREDICATIE

GEHOUDEN OP

WOENSDAGAVOND 2 MAART 1932

TE OUDERKERK AAN DEN IJSEL

— DOOR —

J. VAN DER SLUIS, PRED.

DRUKKERIJ E. J. NIJKAMP, TURFMARKT 38, GOUDA

Tekst: 1 Corinthe 3:7.

*Zoo is dan noch hij die plant iets,
noch hij die nat maakt, maar God die
den wasdom geeft.*

Onder de vorsten, staatslieden, veldheeren en andere publieke personen zijn er geweest, die een naam in de geschiedenis hebben verworven. Tot hen behoort Lodewijk de veertiende. Zijne regeering was het schitterendst tijdperk van Frankrijk. En men kan zijner niet gedenken zonder hem te zien in het middelpunt van dien kring van groote mannen, die zich om hem bewogen en die hun glans op hem geworpen hadden. Duizenden hebben hem dan ook als den „grooten Koning” vergood. Maar ook aan zijne lange regeering kwam een einde en hij stierf. Op een herfstdag van het jaar 1715 werd hij begraven. Het schitterendste hof van Europa was in rouwgewaad gehuld in de met roufloers behangen kapel vereenigd, waar de welsprekendste mond van Frankrijk de lijkrede zou houden. En Massillon hief zijn stem op zeide: „God alleen is groot.”

Dit woord geldt niet alleen tegenover Lodewijk, de veertiende, maar tegenover alle andere menschen, ook tegenover een dienaar des Woords. God alleen is groot, en een dienaar des Woords is bij hem vergeleken niets.

Laten wij over de nietigheid van den dienaar des Woords tegenover God nadenken in deze avondure, waarin ik afscheid neem en mijn emeritaat ingaat.

In de gemeente te Corinthe waren partijschappen. De een zei: ik ben van Paulus en een ander: ik ben van Apollos. De gemeente van Corinthe lag in een zeer groote heidensche stad. En de partijschappen in de gemeente waren een nawerking van den heidenschen invloed. Griekenland was het land van het partijwezen zoowel in de politiek als in de wijsbegeerte. Gaarne noemde men zich naar den naam van een leeraar of volksleider. En dat gebruik had men in Corinthe op kerkelijk gebied overgebracht. Wat was nu de uiterlijke aanleiding van die partijschappen in de gemeente te Corinthe? Het optreden van Apollos en de rijke vrucht, waarmee zijn arbeid was gezegend. Tusschen Apollos en Paulus was geen principieel verschil. Het onderscheid tusschen hen was een verschil in gave, dat invloed

oefende op den vorm, waarin het evangelie gebracht werd. De schitterende rhetotische vorm, waarin Apollos zijn prediking wist te gieten, de diepe gedachten, die hij, de machtige in de Schriften op zoo schoone manier wist te vertolken, had vele Corinthiërs in vurige liefde voor hem ontstoken. De hoogere eenheid met de prediking van Paulus werd door hen vergeten en na zijn vertrek meenden velen hem boven den apostel te mogen verheffen en zich te mogen teekenen met zijn naam.

Dit schijnt de vrienden van Paulus geprikkeld te hebben. Zij hielden den apostel hoog als stichter van de gemeente. Hunne liefde was zeer verklaarbaar, maar het was even sterk af te keuren, dat zij, in plaats van op de overeenstemming tusschen Paulus en Apollos te wijzen, zich naar Paulus gingen noemen en een tegenstelling zochten te belichamen in zijn naam tegenover dien van Apollos.

Nu ging het kwaad nog verder om zich heen grijpen en nog twee groepen ontstonden. „Ik ben van Cephas” was de leuze van de eene groep, „Ik ben van Christus” de leuze van de andere.

In zijn eerste brief aan de Corinthiërs kwam Paulus tegen die partijschappen in de gemeente op. En hij schreef: als de één zegt: Ik ben van Paulus en een ander: Ik ben van Apollos, zijt gij niet vleeschelijk? Wie is dan Paulus, en wie is Apollos, anders dan dienaars, door welke gij geloofd hebt, en dat gelijk de Heere aan een iegelijk gegeven heeft? Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt, maar God heeft den wasdom gegeven. En Paulus trekt daaruit deze slotsom: zoo is dan noch hij die plant iets, noch hij die nat maakt, maar God die den wasdom geeft. Laten wij met elkander over die slotsom van Paulus nadenken en wij vragen uwe aandacht voor *de nietigheid van den dienaar des Woords tegenover God* en wij hopen u te wijzen op de volgende gedachten:

De nietigheid van den dienaar des Woords tegenover God

1. blijkt duidelijk uit de vrucht op den arbeid.
2. is in strijd met alle zelfverheffing.
3. moet leiden tot de rechte waardeering.

I.

Ongeveer in het jaar 54 onzer christelijke jaartelling trad de apostel Paulus de stad Corinthe binnen. De stad waarbinnen hij zijn voet had gezet, bood hem grooter arbeidsveld aan, dan hij tot dusverre had bezeten. Zij telde des tijds niet minder dan zes of zevenmaal honderd duizend inwoners. De stad had eene gunstige ligging als handelsplaats. Zij lag op een landengte, die twee zeeën vaneen scheidde. Met deze beide zeeën was Corinthe verbonden door drie havens. Hierdoor stond de handelsstad met het Oosten en het Westen in verbinding en werd zij alras de stapelplaats van den wereldhandel, te dezen opzichte slechts met de groote handelssteden van onzen tijd te vergelijken. Corinthe stelde dan ook Athene in de schaduw, niet alleen wat het aantal harer inwoners, de uitgebreidheid van haar handel en de grootte harer rijkdommen betrof, maar ook als stad van kunst en wetenschap. De Grieksche zin voor kunst en wetenschap had zich ook in de handelsstad Corinthe niet verloochend; daar bloeide naast de nijverheid de kunst. De wijsgeeren hadden er hunne scholen en in de spreekzalen schitterden de redenaars.

Maar gelijk overal gingen de ontwikkeling van de beschaving en de aanwas van het vermogen hand aan hand met de toeneming van zedebederf. Corinthe was de stad der vermaken bij uitnemendheid. De Romeinsche kolonisten hadden den Griek gewend aan de op zijn bodem oorspronkelijk vreemde zwaardvechtersspelen en dierengevechten, waar het bloed dienen moest om genot te geven. Daarbij kwamen de inheemsche Isthmische spelen, om de twee jaren gehouden en met de levendigste deelneming door het geheele Grieksche volk medegevierd. De afgoderij bevorderde er krachtig het bederf der zeden. Op de hoogte van den Corinthischen burg lag de onvergelykelijk schoone Venustempel, door niet minder dan duizend vrouwen, dezer godin gewijd, tot eene kweekplaats van den wellust gemaakt. Zwelgerij en dronkenschap waren in Corinthe dermate aan de orde van den dag, dat zegswijzen als een Corinthisch maal of een Corinthisch drinker, spreekwoordelijk waren geworden. Wat het beteekende: op zijn Corinthisch leven, wist iedereen, Corinthe was als een schoon graf, dat de gruwelijkste onreinheid overdekte.

Paulus begon zijn evangelieprediking bij de Joden, die te Corinthe woonden, maar toen hij bij hen op tegenstand stuitte, wierp hij het net van het evangelie in den breeden stroom der heidensche wereld te Corinthe. En een groote schare van heidenen werd den geloove gehoorzaam. En na ongeveer anderhalfjaar gearbeid te hebben, kon Paulus wijzen op eene groote gemeente, die wel grootendeels uit armen, slaven en ongeletterden bestond, maar van wier leden gezegd kon worden: „het waren lieden, wier hart God gebroken en geheeld had”.

Na het vertrek van Paulus kwam Apollos, een Alexandrijnsche Jood, in Efeze door Aquila en Priscilla tot Jezus geleid, naar Corinthe om er het werk van den apostel voort te zetten. Paulus had de gemeente gegrondvest, Apollos bouwde haar op.

Na den tijd van Paulus en Apollos zijn er mannen geweest, die het Evangelie hebben verkondigd door het gansche Romeinsche rijk en daarna verre buiten de grenzen ervan. De boodschap des heils is ook gebracht aan onze voorouders, die nog heidenen waren. En met rijke vrucht. Overal zijn op onzen bodem door zendelingen gemeenten gesticht. En reeds eeuwen lang is door dienaren des Woords aan den opbouw van die gemeenten gearbeid. Ook ten aanzien van de kerken in Nederland kan dus onderscheiden worden tusschen den arbeid van de stichters en van de opbouwers der kerken, tusschen het werk van het planten en het natmaken.

En wat is nu hij die plant en wat is hij, die nat maakt? De Schrift antwoordt: *zoo is dan noch hij die plants iets, noch hij die nat maakt*. Geldt dat in volstrekten zin? Er zijn chr. godgeleerden in den tegenwoordigen tijd, die op die vraag toestemmend antwoorden. Zij beweren dat elk mensch, dus ook een dienaar des Woords, niets is en leiden daaruit de stelling af, dat in de wedergeboorte den mensch geen nieuwe hebbelikheden worden ingeprent. De valsche Mystiek, de valsche bevinding, heeft onder alle eeuw en alle volk met voorliefde, dat niets zijn van den mensch geleerd. In de geschriften van deze Mystieken leest men aldoor van „een verzinken voor God”, een „opgaan in God”, een „verdwijnen in God”, een „niet meer zijn in God”. En dit verdwijnen wordt dan ook ten leste zooverre

gedreven, tot er metterdaad niets meer in den mensch overblijft, waaraan men schuld of zonde zou kunnen toerekenen. Alle besef van verantwoordelijkheid, alle begrip van toerekenbaarheid ging op die manier te loor. En er zijn christenen te over geweest, die door de bekoring van dit niets zijn meegesleept, zangen hebben gezongen en prediciën gepredikt hebben, die uitnemend goed onder de Buddhisten in Indië zouden thuis hooren, maar die geheel staan buiten het christelijk erf. Een mensch, ook dus een dienaar des Woords, kan niet niets zijn in volstrekten zin. Immers het is onmogelijk, dat niets zondigen zou. De zonde van niets kan nooit anders dan niets zijn en niets is geen zonde. En evenzoo voor niets kan de Middelaar geen verzoening aanbrengen, want de verzoening van de zonde van niets zou zelve geen verzoening wezen. En zij, die zoo sterk voor het niets zijn van den mensch opkomen, toonen immers zelf gedurig door hun weerspraak en actie bij alle voorkomende gelegenheid, hoe verre zij feitelijk van dit *niets* zijn afstaan.

In welken zin is dan de mensch, ook de dienaar des Woords niets? Niet in volstrekten zin, maar tegenover God, want de Schrift zegt: Zoo is dan noch hij die plant iets, noch hij die nat maakt, maar God die den wasdom geeft.

Een mensch kan den wasdom niet schenken. De landman kan den grond ploegen en openmaken voor zonlicht en regen, en het zaad in de voren werpen, maar hij kan het zaad niet doen ontkiemen. De kweeker kan een boom planten en nat maken, maar hij kan een boom niet doen groeien. Een moeder kan haar kind met teedere liefde verzorgen, maar zij kan aan haar kind den wasdom niet geven. Paulus verkondigde het evangelie aan Lydia, maar de Heere moest haar hart openen, voordat zij acht nam op hetgeen door Paulus gesproken werd. Een dienaar des Woords kan het woord brengen tot het oor, maar hij kan het niet laten door dringen tot het hart. Het is zooals Beets heeft gezongen:

God laat groeien
Die groeien laat is God
Waar roos of lelie bloeien,
Waar zaadje of blaadje bot.

Daar staat de naam te lezen
 Waarmeê verblinding spot.
 Die groeien laat is God.
 Wie zou het anders wezen?
 Zijn almacht zij geprezen!
 Zijn goedertierenheid
 Zij eeuwig lof bereid!

God laat groeien;
 De groote God alleen.
 Wij zaaien en besproeien;
 Maar wasdom geven? Neen.
 Wij vragen, vorschten, zoeken
 In weetlust, nooit gestuit,
 Wij vinden namen uit,
 En schrijven ze in de boeken,
 Maar winden 't in geen doeken:
 Ook zelfs wat groeien is
 „Blijft Gods geheimenis.”

God geeft den wasdom. Een dienaar des Woords kan planten of nat maken, maar tegenover den wasdom staat hij geheel machteloos. Blijkt daaruit niet zijne nietigheid?

II.

Die nietigheid des menschen is in strijd met alle zelfverheffing. Sedert de mensch geluisterd heeft naar het woord: „Gij zult als God zijn”, is de neiging tot zelfverheffing in den mensch gekomen. En die openbaart zich in alle rangen en standen.

Bij Koningen. Nebukadnezar wandelde eens op zijn paleis en liet zijn blik weiden over zijn hoofdstad. Toen sprak hij: Is dit niet het groote Babel, dat ik gebouwd heb, tot een huis des koninkrijks door de sterkte mijner macht en ter eere mijner heerlijkheid.

Rabsake, de veldheer die Jeruzalem belegerde, sprak tot de belegerden in naam des Konings van Assyrie: Hebben de goden der volken ieder zijn land eenigszins gered uit de hand des Konings van Assyrie? Waar zijn de goden van Sefarvaim, Hena en Sova? Ja, hebben zij Samaria uit mijne hand gered? Welke zijn ze onder alle goden der landen, die hun land uit mijne hand gered hebben?

Herodes had in den zin tegen de Tyrieers en Sidoniers oorlog te voeren maar ze kwamen tot hem en begeerden vrede. En op een gezetten dag Herodes, een koninklijk kleed aangedaan hebbende en op den rechterstoel gezeten zijnde, deed een rede tot hen. En het volk riep hem toe: Een stemme Gods en niet eens menschen. En van stonde aan sloeg hem een engel des Heeren, daarom dat hij God de eer niet gaf en hij werd van de wormen gegeten, en gaf den geest.

Die neiging tot zelfverheffing openbaart zich ook bij dichters, Een hunner heeft eens gezongen:

Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten
 en zit in 't binnenst van mijn ziel ten troon
 over mij zelf en 't al naar rijksgeboon
 van eigen strijd en zege, in eigen krachten —
 als een heir van donker-wilde machten
 joelt aan mij op en valt terug, gevloôn
 voor 't heffen van mijn hand en heldere kroon;
 ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten.

Die neiging tot zelfverheffing vertoont zich ook buiten den kring der vorsten en dichters. Maar waar zou ik eindigen als ik de openbaringen van de neiging tot zelfverheffing bij alle standen beschrijven zou?

Die neiging tot zelfverheffing woont ook in alle menschen. En waarop verheffen menschen zich al niet! Op hun deugden. Het gaat menig mensch als den Farizeeër in den tempel, die bad: O God, ik dank u, dat ik niet ben gelijk de andere menschen; roovers, onrechtvaardigen, overspelers, of ook gelijk deze tollenaar.

Anderen verheffen zich op hun nederigheid. Het gaat hun als den man, die in lompen liep, iemand zei tegen hem: De hoogmoed ziet door uw kleed.

Anderen verheffen zich op hunne gaven, gaven van scherpzinnigheid, gevatheid, handigheid. En nog anderen verheffen zich op hun werk. Zij rekenen niet met het woord van den Psalmist:

Vergeefs op bouwen toegelegd.
 Vergeefs om 't huis voltooid te zien,
 Gezwoegd, gezweet o arbeidslien.
 Zoo God zijn hulp aan 't werk ontzegt.
 Vergeefs, o wachters is uw vlijt,
 Zoo God niet zelf de stad bevrijdt.

De neiging tot zelfverheffing woont ook nog in alle christenen. En waarop verheffen christenen zich dikwijls niet? Op allerlei dingen, zelfs op de genade, die zij van God ontvangen hebben. Zelfs een man als Paulus ontdekte die neiging tot zelfverheffing in zich. Hij was opgetrokken geweest in het Paradijs en had gehoord onuitsprekelijke woorden. Maar hij getuigde van zich zelf: En opdat ik mij niet door de uitnemendheid der openbaringen zou verheffen, zoo is mij gegeven een scherpe doorn in het vleesch, namelijk een engel des satans, dat hij mij met vuisten slaan zou, opdat ik mij niet zou verheffen.

Wanneer een man als Paulus de neiging tot zelfverheffing in zich ontdekte, hoe moet het dan wel niet zijn met een dienaar des Woords! De neiging tot zelfverheffing woont ook in hem. En waarop kan een dienaar des Woords zich al niet verheffen! Op zijn gaven, op zijn arbeid, zelfs op de vrucht van zijn werk. Maar hij ziet dan zijn eigen nietigheid voorbij en hij handelt in strijd met het woord: zoo is dan noch hij die plant iets, noch hij die nat maakt, maar God, die den wasdom geeft.

III.

Dat woord der Schrift is niet alleen in strijd met alle zelfverheffing maar moet ook leiden tot de rechte waardeering van den dienaar des Woords.

Die rechte waardeering was er eertijds niet in de gemeente van Corinthe. Corinthe was een der voornaamste steden van Griekenland. In de dagen der apostelen was de rol van Griekenland op staatkundig gebied afgespeeld. Het had zijne zelfstandigheid ingeboet en sprak in den raad der volken niet meer mee. En zoo kwam het, dat men nu eenzijdig het verstandelijke leven op den voorgrond schoof, om althans op dat terrein den griekschen naam hoog te houden. Rome mocht dan door machtsbetoon triomfeeren, het bleef het barbarenvolk en Griekenlands intellectueelen zagen uit de hoogte op die barbaren neer. In het rijk van den geest bleef Griekenland dan toch aan de spits der natiën, al moest het anders bukken voor de macht van het brute geweld. Zoo kwam men in Griekenland tot de eenzijdige verheffing van het verstand, tot de

leer, dat eigenlijk talent alles is. Die eenzijdige verheffing van het verstand, van het talent, werkte na in de waardeering van Paulus en Apollos. Er was verschil in gave tusschen Paulus en Apollos. Zij brachten beiden hetzelfde Evangelie, maar in verschillenden vorm. Paulus bracht het in eenvoudigen vorm, maar Apollos goot het in schitterenden vorm en wist de gedachten der Schrift op schoone manier te vertolken. Daarom verheieven velen te Corinthe Apollos boven Paulus, en noemden zich naar zijnen naam. Dit schijnt de vrienden van Paulus gehinderd te hebben. Zij hielden den apostel hoog als stichter van de gemeente. En zij gingen zich noemen naar Paulus. Men handelde te Corinthe in strijd met de waarheid, dat noch hij die plant iets is, noch hij die nat maakt, maar God die den wasdom geeft.

Wordt in onze dagen in Gereformeerde gemeenten, die dezelfde belijdenis hebben, niet in strijd met dit woord gehandeld? De dienaren des Woords in die kerken prediken allen dezelfde waarheid. Maar zij doen het in verschillenden vorm. Sommigen meer eenvoudig, anderen in aantrekkelijken, schoonen vorm. En wat ziet men nu, dat men de meer eenvoudige predikers laat staan in een half of driekwart volle kerk, terwijl rondom den kansel van anderen de scharen zich verdringen. En er zijn menschen, die bij de meer eenvoudige predikers nooit komen, maar de anderen geregeld naloopen. Zij zeggen met hun daden: Ik ben niet van die, maar van die dienaar des Woords. Zij handelen ook in strijd met het woord: zoo is dan noch hij die plant is iets, noch hij die nat maakt, maar God, die den wasdom geeft.

Wordt met dit woord ook niet in strijd gehandeld in protestantsche gemeenten, waar niet ééne belijdenis, maar verschil van richting heerscht, waar naast de gereformeerde richting, de remonstrantsche, de ethische, de moderne en noch andere richtingen bestaan. Daar zijn de predikanten de vertegenwoordigers van die richtingen. De eene predikant is gereformeerd, de andere ethisch, een derde modern. Vandaar, dat het eene lid zegt: „ik ben van die predikant” en een andere: „Ik van die.” Wordt in zulke kerken door het verschil van richting niet in de hand gewerkt het: Ik ben van Paulus en ik van Apollos.

In strijd met het woord: „zoo is dan noch hij die

plant iets, noch hij, die nat maakt, maar God, die den wasdom geeft," wordt ook gehandeld door hen, die een dienaar des Woords verafgoden. Wanneer wordt een dienaar des Woords verafgood? Als men den zegen, die men onder de prediking genoot, aan hem toeschrijft. Zijn er in onze dagen zulke leden der gemeente niet? Zij rooven God zijne eer.

Hoe moeten de leden der gemeente dan staan tegenover een dienaar des Woords? Zij moeten hem beschouwen als een dienaar Gods, een dienaar van Christus, die op last van zijn zender niets anders heeft te doen dan het Evangelie te verkondigen, dan te planten of nat te maken, maar de vrucht van dat werk moet alleen Gode worden toegeschreven. Als iemand dus onder de prediking tot bekeering komt, gesterkt wordt in het geloof of op andere wijze een zegen ontvangt, dan moet hij daarmee in God eindigen. En als iemand ter kerk gaat, moet hij den zegen niet van den dienaar, maar van God verwachten. Daarom moet hij voor het ter kerk gaan bidden om een ontsloten hart opdat het woord er in neerdale als in een wel toebereide aarde, want het is God, die den wasdom geven moet.

Acht jaren heb ik in uw midden gewerkt. Ik behoefde niet hier te planten, want gij hebt, gemeente, reeds lang bestaan. Ik heb alleen behoeven op te bouwen. En hebt gij nu vrucht van dien arbeid gehad? Ik heb u verkondigd den Heere Jezus, als den eenigen naam onder den Hemel den menschen gegeven, waardoor zij moeten behouden worden. Hebt gij Hem aangenomen door een oprecht, levend geloof? Wanneer gij daarop antwoorden moet: dat heb ik nog niet gedaan, dan vragen wij u: waar ligt de schuld? Menigeen is geneigd om feitelijk de schuld op God te werpen en te denken of te zeggen: ik kan het mij zelf toch niet geven, want het is God, die den wasdom schenkt en Hij geeft het aan wien Hij wil. Ik kan er dus niets aan doen. Denk en spreek zoo niet, want de schuld ligt niet in God, maar in u, in uw boos en vijandig hart. De Schrift zegt: het bedenken des vleesches is vijandschap tegen God. En nu moet gij met dat booze en vijandige hart voor God komen, zelf schul-

denaar worden en belijden: Tegen u o, Heer, heb ik zwaar en menigmaal misdreven. Als gij zoo voor God verschijnt dan is er troost, want de Schrift zegt: Christus is voor ons gestorven, toen wij nog vijanden waren. Wanneer gij dus als een vijand voor God komt, dan moogt gij den troost u toeëigenen, dat Christus voor u gestorven is, en dan zult gij behouden worden, want buiten Christus is geen leven, maar een eeuwig zielsverderf.

Welzalig zijt gij die schuldenaar voor God zijt geworden en als een schuldenaar tot Christus zijt gevluht, gij wordt behouden. Verheft u nu niet boven anderen op de genade; die gij ontvangen hebt, maar schrijft ze aan den Heere toe. En handelt zoo met allen zegen, dien gij onder de prediking ontvangen hebt. Wanneer u dus de waarheid duidelijker geworden is, wanneer gij versterkt zijt in het geloof, wanneer gij zijt getroost, eindigt daarmee in God, die den wasdom gegeven heeft.

Verwacht het dan ook van Heere alleen, en niet van den dienaar des Woords. Straks is deze gemeente vacant en er zullen dan voor u optreden verschillende predikers, predikers met verschil van gaven, maar allen dezelfde waarheid verkondigend. En zeg dan niet straks: Ik ben van die en ik van die. Maar beschouw allen als dienaren van Christus om Zijn woord te verkondigen. En verwacht den wasdom van boven. Als gij zoo biddende opgaat, dan zult gij onder den minst begaafden dienaar des Woords nog een zegen van God ontvangen.

En in dien weg zult gij worden gesticht. Wat is stichting? Een subjectieve gemoedsstemming? Men zegt: Ik ben gesticht, als de openbare eeredienst, vooral de prediking een aangenamen indruk op het gemoed heeft gemaakt, als men iets genoten heeft. En het is deze soort van „stichting" waarom het veelal uitsluitend te doen is. Men zal er minder aan denken, zich ook dan gesticht, opgebouwd te achten, als men een „beschamen-den" zegen ontvangen heeft. In den Bijbel heeft het woord stichting een veel dieperen zin. Het beteekent daar opgebouwd, versterkt, verrijkt, in één woord, nader gebracht te worden bij het heerlijk ideaal, de volkomenheid. En de gemeente moet haar stichting in die richting zoeken, minder in eigen genieting en

aangenaamheid, maar bepaald in die opbouw, waarin God verheerlijkt wordt. De ware stichting zal dan ook daaraan kenbaar zijn, dat zij stemt en leidt tot verheerlijking Gods in aanbidding, lof en dank, terwijl wederkeerig de verheerlijking Gods ware stichting als vrucht afwerpt, zoodat er tusschen beide een wisselwerking is. In die echte, ware stichting bestaat de wasdom. Amen.

Nu de bediening des Woords geëindigd is, rest mij nog een meer persoonlijk woord van afscheid te spreken.

In de eerste plaats tot u, leden van den kerkeraad, ouderlingen en diakenen. Ruim acht jaar geleden ben ik in uw midden gekomen. En wij hebben samen mogen werken aan den opbouw der gemeente. 's Zondags in de bediening des Woords, die ook onder uwe verantwoordelijkheid geschiedde, in den winter bij het huisbezoek, dat eenige jaren geleden bij een zwaren storm zelfs met levensgevaar plaats had en wij hebben ook samen mogen werken in onze vergaderingen. En wij hebben broederlijk mogen samenwerken. Geen hamerslag van twist werd er onder ons ooit gehoord. Wij zullen dan ook altijd met genoeg aan elkander kunnen denken. En waar onze gemeenschappelijke arbeid nu ophoudt, is het mijn hartelijke wensch, dat gij met mijn opvolger in dezelfde verhouding zult staan als met mij, en de Heere u zegene bij al uwen arbeid voor de gemeente.

Gel. gem. In de Gereformeerde Kerken van Nederland is het een groote zeldzaamheid, dat een predikant op leeftijd nog beroepen wordt. Dit zeldzame voorrecht is mij ten deel gevallen, want ik was zestig jaar, toen ik door u beroepen werd. Ik zeg u hartelijk dank, gemeente, dat gij mij op dien leeftijd nog beroepen hebt. Het beroep naar u heb ik aangenomen en acht jaar in uw midden mogen arbeiden. En al dien tijd, welken ik hier geweest ben, heb ik mij in uw midden uitstekend thuis gevoeld, zoodat ik menigmaal God, die mij hier heeft gebracht, voor zijne vriendelijke leiding heb gedankt. Gij zijt voor mij eene aangename gemeente geweest. Hartelijk dank voor de waardeering, die ik steeds van u genoot. En nu ga ik

heen, maar Christus blijft, die tusschen de gouden kandelaren, zijne gemeenten, wandelt. De God nu aller genade, die ons geroepen heeft tot zijne eeuwige heerlijkheid in Christus Jezus, nadat wij een weinig tijds zullen geleden hebben, volmake, bevestig en fundeere ulieden.

Catechisanten, leden der meisjes- en der jongelingsverenigingen. U allen dank ik voor de blijken van genegenheid in woord en daad, die ik in den loop der jaren, maar ook nog in de laatste weken van u ontving. En laat ik voor het laatst als uw eigen leeraar nog eens enkele raadgevingen mogen schenken. Vreest allen God, want de vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid. Legt u toe met allen ernst op de kennis der Gereformeerden beginselen voor alle terreinen des levens. Onze tijd heeft behoefte aan beginselvaste menschen. En voegt bij de kennis van de Gereformeerde beginselen een echt Christelijk leven. Onze tijd heeft behoefte aan menschen, die de oprechtheid van hun geloof in het leven toonen. En vergeet bij dit alles het gebed in de eenzaamheid niet. Dan zal God van den hemel het u doen gelukken.

Collega's, ambtsbroeders uit de Classis Gouda. Het doet mij groot genoeg u hier in zoo'n groote getale te zien bij mijn afscheid van deze gemeente. Ik zeg u allen hartelijk dank voor uwe tegenwoordigheid aan deze plaats en voor de blijken van sympathie, met woord en daad, die ik in den loop der jaren, maar vooral ook in den laatsten tijd van u ontving. En nu gaan wij van elkander scheiden. Op de vergaderingen der Classis Gouda zullen wij elkander niet meer ontmoeten. Maar wij scheiden, zoo de Heere wil, niet voor goed. Op andere vergaderingen hopen wij elkander nog wel eens te ontmoeten. Maar hoe dit ook gaan mag, God zegene de kerken der Classis Gouda en al hare ambtsdragers.

Edelachtbare Heer, Burgemeester onzer gemeente. Wederom mag ik van deze plaats het woord tot u richten, gelijk dat vroeger reeds herhaalde malen is geschied, want bij alle officieele gelegenheden hebt

gij uw belangstelling getoond. Ik zeg u dank voor die belangstelling, door de gemeente en mij op hoogen prijs gesteld. Ook wensch ik u mede namens de gemeente van harte geluk met uw veertigjarig ambtsjubileum, dat gij verleden week mocht vieren en ik hoop dat God u nog rijk gezegende jaren geve en na volbrachten levenstaak de kroon, die geschonken wordt aan allen, die den Heere Jezus hebben liefgehad.

Leden van het Bestuur der Christel. scholen onze gemeente.

Uw tegenwoordigheid aan deze plaats is mij bijzonder aangenaam, omdat ik een warm voorstander van Chr. onderwijs ben. Met veel genoegen heb ik de vergaderingen van het Bestuur der Chr. scholen op ons dorp bijgewoond, met veel genoegen heb ik de Chr. scholen bezocht en met belangstelling kennis genomen van het werk der onderwijzers en onderwijzeressen. Ik dank u voor de onderscheiding, dat gij mij reeds vele jaren geleden hebt benoemd tot eerlid van uw bestuur en ik hoop van harte dat God aan deze plaats het Chr. onderwijs doe groeien en bloeien.

Dorpsgenooten. Niet alleen van mijn gemeente, maar van al mijn dorpsgenooten wil ik in dezen avond afscheid nemen. Daarom richt ik in dit oogenblik een woord tot hen allen, hetzij zij al of niet hier tegenwoordig zijn. Dorpsgenooten, ik heb acht jaar in uw midden gewoond, en mij hier al die jaren uitnemend thuis gevoeld. Ouderkerk is voor mij een zeer aangename plaats geweest, die ik nooit vergeten zal. Hartelijken dank betuig ik u voor de waardeering met woord en daad, die ik van verschillende zijden genoot. Aan al mijn dorpsgenooten roep ik een hartelijk vaarwel toe. God zegene Ouderkerk a. d. IJssel.

